

Milica Vujanić-Đorđević*

ISPITIVANJE OPTUŽNICE – problemi u praksi –

UVOD

U ovom tekstu biće reči o postupku ispitivanja optužnice, koji podrazumeva formalno i tzv. materijalno ili suštinsko ispitivanje optužnice. Predmet rada jeste upravo analiza pojedinih zakonski odredbi i njihovo tumačenje u praksi. Takođe, biće navedeni primeri iz prakse, kojima će biti ukazano na određene nejasnoće u samom Zakoniku o krivičnom postupku, u odnosu na navedeni institut, ali i tumačenja Zakonika iz ugla sudske i tužilačke prakse, imajući u vidu da je autor rada proveo određeno vreme kako u Posebnom odeljenju Višeg suda u Beogradu, tako i u Tužilaštvu za organizovani kriminal, na mestu sudijskog i tužilačkog savetnika. Osim toga, sama metodologija pisanja rada odnosi se isključivo na sudsku praksu i tumačenje iste od strane autora, sa davanjem mogućih rešenja za prevazilaženje određenih problema, koji se pojavljuju upravo u praksi, a koja predstavljaju isključivo lični stav autora rada. Zaključak do kojeg je autor rada došao, na osnovu skoro decenijskog bavljenja krivičnim i krivično-procesnim pravom u praksi, sa posebnim osvrtom na praksu koja je stvarana u državnim organima posebne nadležnosti (Posebno odeljenje Višeg suda u Beogradu i Tužilaštvo za organizovani kriminal), jeste da je potrebno uneti određene izmene kako u sam tekst Zakonika o krivičnom postupku, tako i u praksu državnih organa koji postupaju u brobi protiv organizovanog kriminala, korupcije i drugih posebno teških krivičnih dela.

Opšte odredbe

Javni tužilac podiže optužnicu kada postoji opravdana sumnja da je određeno lice učinilo krivično delo. (član 331 stav 1 Zakonika o krivičnom postupku – „Službeni glasnik RS“, br. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 i 55/14).

Optužnica se podnosi u roku od 15 (petnaest) dana od dana kada je završena istraga. U naročito složenim predmetima ovaj rok se na osnovu odobrenja neposredno višeg javnog tužioca može produžiti za još 30 (trideset) dana. (član. 331 stav 2 Zakonika o krivičnom postupku).

Optužnica sadrži:

---

* Tužilaštvo za organizovani kriminal, mvpravda1@gmail.com

- 1) ime i prezime okrivljenog sa ličnim podacima i podacima o tome da li se i od kada nalazi u pritvoru ili se nalazi na slobodi, a ako je pre podizanja optužnice pušten na slobodu, onda koliko je proveo u pritvoru;
- 2) opis dela iz kog proizilaze zakonska obeležja krivičnog dela, vreme i mesto izvršenja krivičnog dela, predmet na kome je i sredstvo kojim je izvršeno krivično delo, kao i ostale okolnosti potrebne da se krivično delo što tačnije odredi;
- 3) zakonski naziv krivičnog dela, sa navođenjem odredaba zakona koje se po predlogu tužioca imaju primeniti;
- 4) označenje suda pred kojim će se održati glavni pretres;
- 5) predlog o dokazima koje treba izvesti na glavnom pretresu, uz naznačenje imena svedoka i veštaka, spisa i predmeta koji služe za dokaz;
- 6) obrazloženje u kome će se prema rezultatu istrage opisati stanje stvari, navesti dokazi kojima se utvrđuju činjenice koje su predmet dokazivanja, izneti odbrana okrivljenog i stanovište tužioca o navodima odbrane. (član 332 stav 1 Zakonika o krivičnom postupku).

Optužnica se podnosi veću (član 21 stav 4) nadležnog suda u onoliko primeraka koliko ima okrivljenih i njihovih branilaca (član 78 stav 3) i jedan primerak za sud. Uz optužnicu veću se dostavljaju i spisi sačinjeni tokom istrage od javnog tužioca.

Odmah po prijemu optužnice veće će ispitati da li je optužnica propisno sastavljena (član 332), pa ako ustanovi da nije, vratiće je tužiocu da u roku od 3 (tri) dana ispravi nedostatke. Iz opravdanih razloga, na zahtev tužioca, veće može produžiti ovaj rok. (član 333 stav 1 i 2 Zakonika o krivičnom postupku).

Optužnicu koja je propisno sastavljena predsednik veća (član 21 stav 4) dostavlja okrivljenom koji je na slobodi bez odlaganja, a ako se nalazi u pritvoru – u roku od 24 časa od prijema optužnice, a u naročito složenim predmetima u roku od najviše 3 (tri) dana od dana prijema optužnice. (član 335 Zakonika o krivičnom postupku)

Okrivljeni ima pravo da podnese pisani odgovor na optužnicu u roku od 8 (osam) dana od dana dostavljanja optužnice. Uz optužnicu, okrivljenom će biti dostavljena i pouka o pravu na podnošenje prigovora.

Odgovor na optužnicu može podneti i branilac, bez posebnog ovlašćenja, ali ne i protiv njegove volje. (član 336 Zakonika o krivičnom postupku)

Veće (član 21 stav 4 Zakonika o krivičnom postupku) će ispitati optužnicu u roku od 15 (petnaest) dana od isteka roka za podnošenje odgovora na optužnicu.

Kad veće utvrdi da je potrebno bolje razjašnjenje stanja stvari da bi se ispitala osnovanost optužnice, narediće da se istraga dopuni, odnosno sprovede ili da se prikupe određeni dokazi.

Javni tužilac će, u roku od 3 (tri) dana od dana kada mu je saopštena odluka veća, doneti naredbu o dopuni, odnosno sprovođenju istrage... Veće može na zahtev tužioca produžiti ovaj rok. (član 337 stav 1, 3 i 4 Zakonika o krivičnom postupku).

Ako ne donese rešenje o nenadležnosti, rešenje o obustavi postupka ili rešenje o odbijanju optužbe, veće (član 21 stav 4) će rešenjem potvrditi optužnicu. (član 341 stav 1 Zakonika o krivičnom postupku).

Sva rešenja donesena u postupku ispitivanja optužnice moraju biti obrazložena, ali tako da se unapred ne utiče na rešavanje onih pitanja koja će biti predmet raspravljanja na glavnom pretresu. (član 342 Zakonika o krivičnom postupku).

Prethodna zakonodavna rešenja

Prethodni Zakonik o krivičnom postupku („Službeni list SRJ“ br. 70/01 i 68/02 i „Službeni glasnik RS“ br. 58/04, 85/05, 85/95 – dr. Zakon, 115/05, 49/07, 122/08, 20/09 – dr. Zakon, 72/09 i 76/10) predviđao je institut preispitivanja optužnice, koji je u odnosu na sadržinu optužnice i ovlašćenja javnog tužioca, ali i ovlašćenjima predsednika veća po podignutoj optužnici, bio apsolutno istovetan. Razlika je bila u podnošenju optužnice predsedniku sudećeg veća, odnosno predsedniku veća pred kojim će se voditi glavni pretres, zatim u prigovorima, a ne odgovorima na optužnicu (dakle u samom nazivu, iako sadržinski se ova dva instituta ni po čemu ne razlikuju), te odbacivanju, odbijanju ili usvajanju prigovora. Ukoliko veće nađe da nema razloga za odbacivanje optužnice ili obustavu krivičnog postupka, odbiće prigovor/prigovore kao neosnovan/neosnovane. Takođe su sva rešenja morala biti obrazložena, ali tako da se ne utiče na pitanja koja će biti predmet rasprave na glavnom pretresu.

Problemi koji se javljaju u praksi

Pa u čemu je onda razlika?

Razlika nije samo terminološka, razlika je i u tumačenju odredaba „novog“ Zakonika o krivičnom postupku, koji se primenjuje u postupcima za koje je posebnim zakonom određeno da postupa javno tužilaštvo posebne nadležnosti, od 15. januara 2012. godine, dok se u svim drugim postupcima primenjuje od 1. oktobra 2013. godine, a o čemu će nadalje biti reči.

Najpre je potrebno istaći da se po prethodno važećem Zakoniku o krivičnom postupku optužnica podnosila predsedniku sudećeg veća, koji je zatim optužnicu „ispitivao“ u smislu formalnih nedostataka, koji su u potpunosti istovetni, kao i oni predviđeni sada važećim Zakonikom, a zatim je vanraspravno veće optužnicu „ispitivalo“ samo ukoliko budu podneti prigovori protiv iste i u onom obimu koji je određen podnetim prigovorima.

Prema rešenjima koja su predviđena sada važećim Zakonikom o krivičnom postupku veće iz člana 21 stav 4 Zakonika, ispituje optužnicu iako nije podnet nijedan odgovor, dakle ex officio, a nije vezano ni razlozima, odnosno navodima iz podnetih odgovora.

Upravo u navedenom krije se odgovor na pitanje zašto nije moguće poistovetiti ova dva instituta, iako umnogome imaju sličnosti.

U prilog navedenom govori i odredba važećeg Zakonika o krivičnom postupku, kojim je u članu 604 stav 1 propisano da će se zakonitost radnji preduzetih pre početka primene tog zakonika ocenjivati prema odredbama Zakonika o krivičnom postupku („Službeni list SRJ“ br. 70/01 i 68/02 i „Službeni glasnik RS“ br. 58/04, 85/05, 85/95 – dr. Zakon, 115/05, 49/07, 122/08, 20/09 – dr. Zakon, 72/09 i 76/10).

U praksi se u vezi sa navedenim pojavljuje problem i on se odnosi upravo na tumačenje odredbe kojom je predviđeno da je u donošenju neke odluke učestvovao sudija koji nije mogao da učestvuje, a što predstavlja bitnu povredu odredaba krivičnog postupka, a koji nije mogao da učestvuje u sudskom postupku, upravo iz razloga jer je kao predsednik ili član vanraspravnog veća, učestvovao u stupanju optužnice na pravnu snagu.

Primenimo li stav da se optužnica u svakom slučaju potvrđuje, odnosno stupa na pravnu snagu ukoliko podneti dokazi mogu dovesti do osuđujuće presude (ili kako bi to bilo rečeno u pravilu 98 bis koje se primenjuje u postupcima koji se vode pred Haškim tribunalom – at its bestest), možda je moguće primeniti navedeno stanovište.

Pa ipak, nemoguće je naći da je na navedeni način učinjena bitna povreda, upravo zbog pomenutog člana 604 stav 1 važećeg Zakonika. Osim toga, sudija je profesionalac, koji poseduje posebne vrline potrebne za obavljanje takvog časnog poziva i stoga je neverovatno poverovati u njegovu pristrasnost jer je učestvovao u jednom da ga tako nazovemo prethodnom delu postupka. Naime, potvrđivanje i stupanje optužnice na pravnu snagu i pored tumačenja da bi optužnica mogla biti potvrđena samo ukoliko dokazi daju dovoljno da bi bila doneta osuđujuća presuda, ne znači da će takva presuda biti i doneta. To se u praksi i pokazalo kao tačno. Stoga, pored činjenica da sudsko veće u postupcima koji se vode pred Posebnim odeljenjem Višeg suda u Beogradu, čini troje profesionalnih sudija, nije moguće da jedan sudija, samo zato što je učestvovao u stupanju optužnice na pravnu snagu ima već stvoreno predubedenje kakva će presuda biti doneta, posebno imajući u vidu da postupci traju izvesno vreme, u toku kojeg dokaze izvode i javni tužilac i odbrana, te je sam tok glavnog pretresa pred sudećim većem veoma neizvestan, a pored toga nije sudija pojedinac, taj koji samostalno donosi odluku. Samim tim, nije moguće unapred postaviti pravilo prema kojem sudija, koji je učestvovao u stupanju optužnice na pravnu snagu jeste pristrasan ukoliko je bio predsednik ili član veća prilikom vođenja postupka i donošenja presude. Ovo posebno imajući u vidu da se primenom tog instituta o optužnici odlučivalo samo na osnovu prigovora optuženih i njihovih branilaca. Mnogo toga se može promeniti tokom glavnog pretresa, pa je stoga, vodeći računa posebno o načelu ekonomičnosti i celishodnosti krivičnog postupka, potpuno neprimereno izuzimati iz suđenja sudiju koji je učestvovao u stupanju optužnice na pravnu snagu, najpre zbog odredbe člana 604 stav 1 Zakonika, a zatim i jer je predsednik sudećeg veća učestvovao u istom postupku, ali u manjem obimu, ispitujući formalne nedostatke optužnice, pa bi samim tim trebalo izmeniti celo postupajuće sudsko veće, što svakako nije bila intencija zakonodavca. Ovo posebno ima smisla, kada se ima u vidu šta sve vanpretresno veće u praksi smatra formalnim ispitivanjem optužnice i upoređivanjem takvih stavova sa formalnim is-

pitivanjem optužnice po ranije važećem Zakoniku i ulogu predsednika sudećeg veća u tom delu postupka.

Navedeno tumačenje dovelo je do izmene člana sudećeg veća u nekoliko postupaka, koji se vode pred Posebnim odeljenjem Višeg suda u Beogradu, a koji se vode već duži vremenski period, što je sve dovelo do vraćanja postupka na početak usled izmene člana veća, a što je nadalje dovelo do odugovlačenja postupka. Stoga smatramo da je takvo tumačenje zakona potpuno necelishodno i neekonomično, a što je svakako u suprotnosti ne samo sa članom 604 stav 1 Zakonika o krivičnom postupku, već i sa osnovnim načelima krivičnog procesnog prava.

Optužnica se podnosi od strane javnog tužioca kada postoji opravdana sumnja da je određeno lice izvršilo krivično delo. To znači da javni tužilac ne može podneti optužnicu protiv NN lica, iako je teoretski, ali i praktično, takva situacija moguća kod naredbe o sprovođenju istrage.

Opravdana sumnja predstavlja skup činjenica koje neposredno potkrepljuju osnovanu sumnju i opravdavaju podizanje optužnice (član 2 stav 1 tačka 19 Zakonika o krivičnom postupku). Osnovana sumnja je skup činjenica koje neposredno ukazuju da je određeno lice učinilac krivičnog dela (član 2 stav 1 tačka 18 Zakonika o krivičnom postupku) i taj stepen sumnje potreban je za podnošenje predloga za određivanje pritvora, koji nadležnom sudiji za prethodni postupak podnosi javni tužilac. Pa ipak, za donošenje naredbe o sprovođenju istrage dovoljan je osnov sumnje, koji je skup činjenica koji posredno ukazuju da je učinjeno krivično delo ili da je određeno lice učinilac krivičnog dela.

Gradacija sumnje prema zakonodavnom rešenju u praksi izgleda ovako: policija dostavlja krivičnu prijavu kada postoje osnovi sumnje da je određeno lice izvršilo krivično delo, koju prima javni tužilac i po osnovu koje sprovodi saslušanje osumnjičenog ili osumnjičenih. Nakon saslušanja donosi naredbu o sprovođenju istrage za koju je potrebno da postoje takođe osnovi sumnje da je osumnjičeni izvršio krivično delo. Po pravilu istovremeno javni tužilac podnosi sudiji za prethodni postupak predlog za određivanje pritvora prema osumnjičenima pri čemu za određivanje pritvora prema osumnjičenima sudija mora u rešenju kojim se pritvor određuje obrazložiti iz kojih dokaza proizilazi postojanje osnovane sumnje da su osumnjičeni izvršili krivično delo. Pri tome, od prijema krivične prijave i određivanja pritvora, jedina novina jesu iskazi osumnjičenih, te nije jasno zakonodavno rešenje kojim je za donošenje naredbe o sprovođenju istrage dovoljan stepen osnova sumnje, a za određivanje pritvora stepen osnovane sumnje. Za podizanje optužnice, potreban je, pak, stepen opravdane sumnje.

Stepen sumnje koji je potreban za donošenje određenih odluka, pojačava se kako se istražni postupak približava svom završetku. Konkretno, podnošenjem optužnice veću nadležnog suda. Kada javni tužilac podnosi optužnicu, mora postojati stepen opravdane sumnje da je određeno lice izvršilo krivično delo. Ali šta bi to značilo u praksi?

To bi zapravo značilo da je tokom istrage, primenom dokaznih radnji kao što je npr. ispitivanje svedoka, analizom posebnih dokaznih radnji, ako što su npr. tajno praćenje i snimanje i tajni nadzor komunikacija (koje se najčešće primenjuju u po-

stupcima koji se vode u Tužilaštvu za organizovani kriminal, upravo imajući u vidu odredbe kojima je propisano u odnosu na koja krivična dela se ove radnje primenjuju, kao i nadležnost Tužilaštva za organizovani kriminal), te analizom predmeta oduzetih od osumnjičenih i recimo veštačenjem od strane sudskih veštaka, javni tužilac došao do takvog stanja stvari, koje ukazuje da postoji opravdana sumnja da je lice protiv kojeg je pokrenuta istraga zaista lice koje je izvršilo krivično delo zbog kojeg je istraga pokrenuta, pri čemu mu dokazni materijal dozvoljava i potkrepljuje određeni stepen uverenja da je baš to lice izvršilo baš to krivično delo. Tokom istrage, ukoliko javni tužilac nije uveren ili nema dovoljno dokaza da je određeno lice izvršilo određeno krivično delo, doneće naredbu o obustavi istrage, te samim tim, postojanjem ovakve mogućnosti, javni tužilac ukoliko ne donese pomenutu naredbu, mišljenja je da je lice protiv kojeg je podneo optužnicu izvršio krivično delo koje mu optužnicom stavlja na teret da je izvršio. Pri tome, javni tužilac u obrazloženju optužnice navodi koji su razlozi i iz kojih dokaza nalazi da je upravo to lice izvršilo krivično delo koje mu optužnicom stavlja na teret.

Rok za podnošenje optužnice jeste 15 (petnaest) dana od dana kada je završena istraga, a taj rok se u pojedinim slučajevima može produžiti. Pa ipak, ne postoji nikakva konsekvencija u odnosu na optužnicu, ukoliko javni tužilac ne podnese optužnicu u određenom roku, odnosno navedeni rok ne dovodi do prekluzije. Pa ipak, po prigovoru branioca, okrivljenog ili oštećenog, viši javni tužilac može doneti obavezno uputstvo, kojim obavezuje javnog tužioca da u određenom roku, koji ne može biti duži od 30 (trideset) dana podnese optužnicu. Na ovaj način braniocu, okrivljenom i oštećenom pružena je svojevrсна „kontrola“ podizanja optužnog akta, doduše iz različitih razloga, jer su njihovi interesi različiti: branioca i okrivljenog zbog statusa okrivljenog i činjenice da li je protiv okrivljenog postupak obustavljen ili je isti nastavljen podnošenjem optužnice, a oštećenog koji je zainteresovan za nastavak gonjenja okrivljenog.

Sadržaj optužnice, nije se dakle, menjao od 2001. godine, jer i ranije važeći i sada važeći Zakonik predviđaju istu sadržinu.

Sadržaj optužnice veoma je važan najpre zbog formalnog ispitivanja optužnice. Zakonodavac predviđa da će veće iz člana 21 stav 4 optužnicu vratiti javnom tužiocu da u roku od 3 (tri) dana ispravi nedostatke, ukoliko utvrdi da optužnica nije propisno sastavljena (član 332 Zakonika o krivičnom postupku). To znači da će veće optužnicu vratiti ukoliko utvrdi da ona ne sadrži sve ono što je potrebno da sadrži po zakonu.

Na ovom mestu potrebno je postaviti jedno logično pitanje: U kojoj meri veće može da u ovoj fazi kontrole ispituje optužnicu?

Pokušaćemo da odgovorimo na ovo pitanje analizirajući neke slučajeve iz prakse.

Navođenje ličnih podataka okrivljenih je obavezan element optužnice. Sadržina ličnih podataka, odnosno njihovo tačno određenje propisano je u članu 85 Zakonika o krivičnom postupku, kojim je regulisano da lični podaci podrazumevaju: ime i prezime, jedinstveni matični broj građana ili broj ličnog dokumenta, nadimak, ime i prezime roditelja, devojачko porodično ime majke, gde je rođen, gde stanuje, dan,

godinu i mesec rođenja, državljanstvo, zanimanje, porodične prilike, da li je pismen, kakve je škole završio, šta on i članovi njegovog porodičnog domaćinstva poseduju od imovine, da li je, kad i zašto osuđivan, da li je i kad izrečena krivična sankcija izvršena i da li se protiv njega vodi postupak za koje drugo krivično delo.

Očigledne pogreške u imenima i datumima u dispozitivu optužnice, svakako se moraju vratiti na ispravku. Međutim, očigledne pogreške u imenima i datumima u obrazloženju optužnice ne podležu vraćanju radi ispravke iz prostog razloga što obrazloženje nije obavezujući deo optužnice. U njemu se iznosi viđenje javnog tužioca o predmetu optuženja i ni po čemu ne obavezuje sudeće veće.

Shodno navedenom, a ceneći odredbe o obaveznoj sadržini optužnice, svaka optužnica mora sadržati obrazloženje, u kome će se, prema rezultatu sprovedene istrage, opisati stanje stvari, navesti dokazi kojima se utvrđuju činjenice, koje su predmet dokazivanja, izneti odbrana okrivljenog i stanovište tužioca o navodima odbrane.

Samim tim, nije moguće vraćanje optužnice javnom tužiocu iz razloga što vanpretresno veće nalazi da optužnica nije dobro ili stilski lepo napisana, jer vanpretresno veće nije lektor javnom tužiocu. Vanpretresno veće je dužno da ispita da li je optužnica sadrži sve što je potrebno da bi se po njoj moglo postupati (dakle da sadrži sve zakonom propisane elemente), a ne da iako optužnica sadrži sve potrebne elemente, optužnicu vraća na uređenje, ili čak dopunu istrage jer smatra da javni tužilac nije dobro izanalizirao pojedine dokaze ili ih nije dobro opredelio u odnosu na svakog okrivljenog pojedinačno. Podsećamo da je optužnica samo inicijalni akt javnog tužioca, kojim se pokreće određena faza krivičnog postupka – faza optuženja, a zatim i suđenja, odnosno glavnog pretresa.

Sud je vezan samo za činjenično stanje izneto u dispozitivu optužnice, ali ne i za pravnu kvalifikaciju dela koju je tužilac naveo u optužnici (član 340 Zakonika o krivičnom postupku).

U tom smislu, nalaganje javnom tužiocu da u ovoj fazi kontrole optužnice npr. obavi ekonomsko-finansijsko veštačenje, nije moguće jer to nije nešto što može biti predmet formalne kontrole, Takav nalog eventualno je moguć prilikom odlučivanja o optužnici nakon faze odgovora okrivljenog i branioca.

Mada i takvom stavu se može prigovoriti. Sudsko vanraspravno veće, ovlašćeno je da donese sledeće odluke:

1. da optužnicu vrati radi ispravljanja formalnih nedostataka (član 332 Zakonika o krivičnom postupku),
2. da optužnicu vrati javnom tužiocu i naloži da u roku od 3 (tri) dana od dana prijema sudske odluke donese naredbu o dopuni istrage,
3. obustavi krivični postupak ukoliko ustanovi da postoji neki od razloga propisan članom 338 Zakonika o krivičnom postupku (da delo koje je predmet optužbe nije krivično delo, a nema uslova za primenu mere bezbednosti; da je krivično gonjenje zastarelo ili da je delo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem, ili da postoje druge okolnosti koje trajno isključuju

ju krivično gonjenje; ili da nema dovoljno dokaza za opravdanu sumnju da je okrivljeni učinio krivično delo koje je predmet optužbe),

4. odbije optužbu (ukoliko veće ispituje optužnicu javnog tužioca sprovedenu bez sprovođenja istrage ili privatnu tužbu), ili
5. da optužnicu potvrdi.

Samim tim, iz zakonskog opisa odluka koje može doneti vanraspravno veće odlučujući o optužnici, zaista ostaje nejasno, kojom zakonskom odredbom se rukovodi veće kada donosi odluku o vraćanju optužnice tužiocu radi dopune istrage, nalažući pri tome javnom tužiocu da pribavi određene dokaze, te način na koji bi to trebalo uraditi.

Sud, niti bilo koji drugi organ, ni u kom slučaju nije ovlašćen da daje naloge javnom tužiocu, osim u dva slučaja:

1. kada u toku istrage odbrana ili sam okrivljeni podnesu predlog za izvođenje određene dokazne radnje, pa javni tužilac odbije predlog ili ne postupi po predlogu, usled čega su odbrana ili okrivljeni u poziciji da se obrate sudiji za prethodni postupak, u roku od 8 (osam) dana od dana podnošenja predloga, koji zatim ukoliko usvoji predlog nalaže tužiocu da preduzme dokaznu radnju i određuje javnom tužiocu rok za preduzimanje navedene dokazne radnje (član 302 Zakonika o krivičnom postupku), ili
2. na osnovu obaveznog uputstva neposredno višeg javnog tužioca (npr. ukoliko optužnica ne bude podneta u roku iz čl. 331 Zakonika o krivičnom postupku).

Dakle, vanraspravno veće nije ovlašćeno da daje naloge takve vrste javnom tužiocu, odnosno nije ovlašćeno da daje javnom tužiocu naloge iz kojih jasno proizilazi da tužilac nije dostavio dokaze za tvrdnje iznete u optužnici jer bi onda bilo u obavezi da donese odluku kojom odbija tužbeni zahtev usled nepostojanja opravdane sumnje da je okrivljeni izvršio krivično delo koje mu se optužnicom stavlja na teret.

Poseban problem se javlja u situaciji kada okrivljeni prizna da je izvršio krivično delo, koje priznanje je potkrepljeno materijalnim dokazima, koji se nalaze u spisima predmeta. Ukoliko javni tužilac smatra da u konkretnom slučaju nema mesta primeni odredbe člana 88 Zakonika o krivičnom postupku, svakako da vanraspravno veće nema ovlašćenja da nalaže javnom tužiocu da izvede dokaze kojima se proverava istinitost priznanja okrivljenog.

Osim toga, vanraspravno veće, ne može se voditi time da je potrebno izvesti sve dokaze pre otpočinjanja glavnog pretresa iz više razloga. Najpre, krivični postupak je stupanjem na snagu važećeg Zakonika o krivičnom postupku postao stranački postupak u pravom smislu te reči. Samim tim, stranke su dužne da podnose dokaze na osnovu kojih će sud tokom glavnog pretresa doneti odluku, samo i isključivo na osnovu podnetih dokaza. Nadalje, „prisiljavajući“ tužioca da izvede određene dokaze koje on nije želeo da izvede na glavnom pretresu, lišava ga taktike, koju suprotna strana svakako ima, jer svoje dokaze još nije ni prezentovala javnom tužiocu. Osim

toga, suviše je za jednu određenu činjenicu predlagati veliki broj dokaza, kada se ona može sa sigurnošću dokazati određenim brojem dokaza, za koje javni tužilac smatra da su dovoljni za dokazivanje iste.

Sa navedenim u vezi, potpuno je nejasan nalog vanraspravnog veća, da se u konkretnom slučaju u svojstvu svedoka ispituju ona lica, u odnosu na koja je doneta naredba o obustavi istrage jer nije bilo dovoljno dokaza za optuženje. Naime, iako je protiv određenog lica doneta naredba o obustavi istrage, ista ne pripada grupi odluka kojim se trajno okončava krivični postupak, odnosno nema status presuđene stvari. Osim toga, nije moguće da jedno lice, u toku istog krivičnog postupka, ima više od jednog svojstva.

Takođe, nije moguće ni davanje naloga u smislu određivanja novog ili dopunskog ekonomsko – finansijskog veštačenja, kada je veštačenje već obavljeno i kada je na osnovu nalaza i mišljenja sudskog veštaka, javni tužilac zauzeo određeni stav u smislu pribavljene koristi, odnosno načinjene štete. Time bi se omogućavala zloupotreba od strane vanpretresnog veća i kalkulacije sa nadležnošću. Naime, u postupcima koji se vode pred Posebnim odeljenjem Višeg suda u Beogradu, za pojedina imovinska krivična dela predviđena je nadležnost Tužilaštva za organizovani kriminal, a time i navedenog odeljenja, samo ukoliko prelaze određeni imovinski cenzus. Javni tužilac je tokom sprovođenja istrage odredio i ekonomsko – finansijsko veštačenje radi utvrđivanja manjka, na dan kada je od strane nadležnog organa utvrđen manjak. Međutim, vanpretresno veće, je naložilo da javni tužilac odredi dopunsko ekonomsko-finansijsko veštačenje, radi određivanja visine manjka na dan kada je okrivljenom u drugom krivičnom predmetu određen pritvor (bez osporavanja svojstva lica koje se nalazi u pritvoru, a to je svojstvo odgovornog lica), smatrajući da će visina manjka biti niža, da neće biti ni nadležnosti tog organa, a takvim postupanjem okrivljeni se našao u nepovoljnijoj situaciji, jer je veštak u svom dopunskom nalazu i mišljenju našao da je visina utvrđenog manjka veća, a samim tim je i iznos pribavljene protivpravne imovinske koristi i nanete štete veći. Javni tužilac je obrazložio u optužnici zašto je za datum kada je nastao manjak naveo baš datum koji je naveo, te vanraspravno veće nije bilo nikako ovlašćeno da „dira“ na navedeni način u optužnicu javnog tužioca, a kojim postupkom je otežao položaj okrivljenog, narušavajući na taj način jedno os osnovnih načela krivičnog postupka, a svakako da je i javni tužilac uvek u obavezi da pazi na svoju nadležnost.

Takođe, vanraspravno veće nije ovlašćeno kada je veštačenje u krivičnom postupku, tokom istrage izvršeno, da nalaže novo ili dopunsko ekonomsko-finansijsko veštačenje, jer bi time dovelo do sprovođenja kontradiktornog postupka i pre otpočinjanja glavnog pretresa, što svakako nije bila intencija zakonodavca.

Ukoliko vanpretresno veće vrati optužnicu javnom tužiocu usled neispunjenja formalnih uslova za podizanje optužnice, nije moguće davati nalog javnom tužiocu da obavi ekonomsko-finansijsko veštačenje radi utvrđivanja pribavljene protivpravne imovinske koristi jer bi to bilo moguće samo u fazi ispitivanja optužnice nakon odgovora odbrane i okrivljenog, posebno ukoliko vrednost pribavljene protivpravne imovinske koristi proizilazi iz dokaza prikupljenih tokom istrage, o čemu se javni tužilac izjasnio u optužnici. Ukoliko pak, postoji u optužnici navođenje nekoliko

različitih iznosa pribavljene protivpravne imovinske koristi, ulsed recimo više veštačenja, moguće je prilikom formalne kontrole vratiti optužnicu na uređenje javnom tužiocu kako bi se izjasnio koji je iznos pribavljene protivpravne imovinske koristi za koje tereti okrivljenog/okrivljene i kako bi naveo razloge iz kojih je prihvatio tačno određen iznos navedene koristi.

Omaške koje se odnose na bitne elemente krivičnog dela, odnosno zakonske nazive, kao što je npr. pripadnik organizovane kriminalne grupe, koji se u optužnici naziva članom, takođe je neophodno ispraviti, kao i netačne nazive krivičnih dela koja se optužnicom stavljaju na teret okrivljenima, te je opravdano ukazati na nepravilnost kod omaške koja se ogleda u pogrešnom označenju krivičnog dela, u slučajevima kada je dolazilo do izmena i dopuna zakona, kojima su se menjali nazivi krivičnih dela, dok je inkriminisana radnja ostajala ista (npr. krivično delo Neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet opojnih droga, odnosno Neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga – član 246 Krivičnog zakonika).

Pa ipak, nalozi koji se odnose na tačno određenje mesta i vremena izvršenja dela u optužnici donose brojne nejasnoće. Naime, ukoliko je u optužnici navedena adresa i broj kuće/zgrade, a optužnica je vraćena usled neispunjenja formalnih uslova, ostaje nejasno da li bi u tom slučaju, prema mišljenju vanraspravnog veća, trebalo navesti tačnu prostoriju kuće/zgrade ili čak mesto u prostoriji u kojoj se okrivljeno lice nalazilo dok je vršilo krivično delo, ili pak državu u kojoj je delo izvršeno. Takođe, ukoliko iz rezultata sprovedene istrage za krivično delo Neovlašćena proizvodnja, držanje, nošenje i promet oružja i eksplozivnih materija iz čl. 348 stav Krivičnog zakonika, proizilazi da je za radnju nabavljanja oružja okrivljeni opravdano sumnjiv da je izvršio u neutvrđeno vreme, apsolutno je nejasan nalog vanraspravnog veća, kojim se prilikom formalne kontrole optužnice, javnom tužiocu nalaže da opredeli vreme izvršenja krivičnog dela, posebno kod činjenice da se sam okrivljeni nije mogao izjasniti kada je tačno pribavio oružje, menjao je svoj iskaz u tom delu nekoliko puta, a javni tužilac je u obrazloženju optužnice naveo iz kojih razloga nije prihvatio odbranu okrivljenog, pri čemu je prilikom lišavanja slobode okrivljenog kod njega pronađeno oružje za koje nije imao dozvolu. Kako je radnja navedenog krivičnog dela propisana alternativno, bez konzumacije jedne u odnosu na drugu radnju i kod situacije da je javni tužilac podigao optužnicu i zbog radnje držanja i zbog radnje nabavljanja oružja, koje radnje su trajnog karaktera, vraćanje optužnice na ispravku u tom pravcu bilo bi protivzakonito, jer optužnica u svakom smislu sadrži sve ono što je potrebno da bi se po njoj moglo postupati.

Sporni su u praksi i podaci o okrivljenom koji se nalazi u bekstvu. U takvim situacijama, pod pretpostavkom da ne govorimo o povratniku, lični podaci o okrivljenom su poznati javnom tužiocu u znatno manjem obimu, upravo iz razloga što javni tužilac nije bio u mogućnosti da sasluša okrivljenog i na taj način, po prvi put u toku krivičnog postupka, pribavi sve njegove lične podatke propisane članom 85 Zakonika o krivičnom postupku, a imajući u vidu da je članom 381 stav 1 Zakonika o krivičnom postupku propisano da se okrivljenom koji je nedostupan državnim organima (dakle u bekstvu) može suditi u odsustvu, naravno pod pretpostavkom

da to javni tužilac predloži. Samim tim, lični podaci u konkretnom slučaju, a kojim javni tužilac može raspolagati jesu ime i prezime, jedinstveni matični broj građana, ime, po pravilu, jednog od roditelja, datum i mesto rođenja i državljanstvo. Kod datog stanja stvari, dakle, nije moguće vratiti optužnicu javnom tužiocu da otkloni nedostatke u pogledu ličnih podataka okrivljenog, jer je javni tužilac u optužnici naveo sve lične podatke do kojih je mogao da dođe, a oni su svakako dovoljni da bi se mogao ustanoviti identitet okrivljenog.

Nejasan je i nalog vanpretresnog veća da se u dopuni istrage pribavi neki od važećih zakona, čije se odredbe imaju primeniti u slučaju tzv. blanketnih krivičnih dela. U tom slučaju vanpretresnom veću bi u svakom pojedinačnom slučaju trebalo dostavljati i Zakonik o krivičnom postupku i Krivični zakonik, jer se po tim zakonima postupa tokom krivičnog postupka, jednako kao i po pozitivnom zakonu koji se ima primeniti u slučaju blanketnih krivičnih dela.

Svakako da će se vratiti se na dopunu istrage optužnica zajedno sa spisima predmeta, koje je u toku istrage prikupio javni tužilac, ukoliko u spisima predmeta ne postoji neki od dokaza koje je javni tužilac predložio da se izvedu na glavnom pretresu.

Samo je javni tužilac ovlašćen da nakon sprovedene istrage odluči koje će dokaze predložiti da se izvedu na glavnom pretresu i iz kojih razloga i ni u kom slučaju nije nijednom odredbom Zakonika o krivičnom postupku, vanpretresno veće ovlašćeno da tužiocu nalaže da izvede neki drugi dokaz, ukoliko javni tužilac smatra da će na osnovu predloženih dokaza dokazati da je okrivljeni izvršio krivično delo za koje ga je optužio.

Posebno pitanje predstavlja koliko puta može vanpretresno veće vratiti optužnicu na dopunu istrage, jer to pitanje nije regulisano važećim Zakonikom o krivičnom postupku, kao i kako postupiti u situaciji kada javni tužilac ne postupi po svim ili ni po jednom nalogu vanpretresnog veća.

Kada govorimo o prvoj procesnoj situaciji, a imajući u vidu da ona nije regulisana Zakonikom o krivičnom postupku, smatramo da ne postoji ograničenje koliko puta vanpretresno veće može vratiti optužnicu javnom tužiocu. Pa ipak, smatramo da postoji ograničenje kojim nije moguće u potpunosti rešenju dodavati naloge i razloge koji nisu bili predmet prethodnog rešenja. Takvim postupanjem vanpretresnom veću bi se dala mogućnost kojim bi se faza potvrđivanja/ispitivanja optužnice oteglala u nedogled, posebno imajući u vidu, da shodno zakonskim odredbama o trajanju istrage, postupak ispitivanja optužnice traje višestruko duže, što smo sigurni nije bila intencija zakonodavca. Kada govorimo o vraćanju optužnice na ispravljanje nedostataka prilikom formalne kontrole, Posebno odeljenje Višeg suda u Beogradu zauzelo je stav da ukoliko javni tužilac samo delimično ispravi nedostake u optužnici, na koje mu je veće ukazalo, optužnica će tužiocu ponovo biti vraćena uz upozorenje da će ista biti odbačena ukoliko javni tužilac ne postupi po nalogu suda, što bi moglo da predstavlja jedan od mogućih načina rešenja navedenog problema.

U vezi sa navedenim postavlja se i pitanje u kojoj formi javni tužilac mora dostaviti odluku nakon ispravke optužnice, po formalnoj kontroli. Mišljenja smo da je potrebno vanraspravnom veću dostaviti novu, ispravljenu optužnicu, koja svakako

mora ponovo biti dostavljena okrivljenom/okrivljenima i braniocu/braniocima, radi njihovog izjašnjenja. Dostavljanje akata kojima se optužnica ispravlja nije moguće, jer jednom vraćena optužnica kao takva više ne postoji i nije je moguće ispravljati posebnim aktima.

Druga procesna situacija znatno je komplikovanija. Ukoliko javni tužilac propusti rok od 3 (tri) dana za ispravljanje nedostataka, veće će rešenjem odbaciti optužnicu, ali navedena optužnica ponovo može biti podneta jer odbacivanje ne nosi za sobom i odustanak od krivičnog gonjenja niti odbijanje optužbe. Zakonodavac ne reguliše ovu situaciju. Samim tim, javni tužilac je u poziciji da navedenu optužnicu ispravi nakon tog roka i kao novu je podnese na ispitivanje vanpretresnom veću. Ukoliko ipak tužilac ne postupi po nalogu vanpretresnog veća u određenom roku, predviđena je samo mogućnost neposredno višeg javnog tužioca da izda obavezno uputstvo o postupanju nižem javnom tužiocu, ali je u zakonu sankcija za ovakvo (ne)postupanje javnog tužioca izostala. Veće je ovlašćeno da samo privatnom tužiocu nalaže prikupljanje određenih dokaza, ali ne i javnom tužiocu, što govori u prilog iznetom stanovištu. Samim tim, javni tužilac je u obavezi da donese naredbu o dopuni istrage i u dopuni istrage izvede samo one dokazne radnje i pribavi samo one dokaze za koje smatra da su potrebni radi što boljeg razjašnjenja stvari, jer javni tužilac je ovlašćen da vodi istragu. Vanraspravno veće samo može u slučaju nepostupanja javnog tužioca da ponovo vraća optužnicu na dopunu istrage, te se na taj način samo produžava ova faza postupka, koja i tako u praksi predugo traje, te smo mišljenja da bi ovo pitanje moralo biti rešeno u skorijoj budućnosti novim zakonodavnim rešenjima, radi što boljeg sprovođenja načela celishodnosti i ekonomičnosti, ali i radi zaštite prava na odbranu okrivljenog i neizvesnosti u odnosu na njega, a svakako i poštovanje načela suđenja u razumnom roku.

Posebnu procesnu situaciju predstavlja i ona u kojoj je u određenoj krivično-pravnoj stvari završen dokazni postupak, pri čemu u samom toku postupka nije učestvovao jedan od okrivljenih iz razloga što je bio u bekstvu. Nakon njegovog hapšenja, dokazni postupak je ponovo otvoren, podignuta je optužnica i protiv lica koje je bilo u bekstvu i čekalo se ispitivanje optužnice, te njeno potvrđivanje (koje je bilo logično očekivati, jer se povodom istog činjeničnog opisa već vodi krivični postupak, a u istom je jedan od okrivljenih sklopio i sporazum o priznanju krivice), kako bi se u dokaznom postupku izveli još i dokazi, koje se odnose na lice koje je bilo u bekstvu, a zatim završen dokazni postupak i nakon završnih reči doneta i objavljena prvostepena sudska odluka. Vanpretresno veće potvrdilo je navedenu optužnicu, ali je nakon nekoliko ukidanja rešenja o potvrđivanju, neposredno viši sud našao da nema mesta optužbi, te je rešenje o potvrđivanju preinačio i obustavio krivični postupak prema optuženom koji je bio u bekstvu. Takvim postupanjem, neposredno viši sud doveo je u pitanje postupanje i po optužnici koja je stupila na pravnu snagu po ranije važećem Zakoniku o krivičnom postupku, što ukazuje na to da je neophodno zauzeti jedinstvene pravne stavove i izmenu Zakonika o krivičnom postupku, jer se navedenim radnjama prouzrokuje proizvoljnost i nesigurnost pravnog sistema. Protiv navedenog rešenja, pri tome, nije data mogućnost za izjavljivanje žalbe, iako prema odredbama Zakonika o krivičnom postupku, javni tužilac ima pravo na izjavljivanje žalbe u slučaju odbijanja optužbe.

Važećim Zakonikom o krivičnom postupku uvedena je još jedna novina koja se odnosi na postupak ispitivanja optužnice, a ta novina se odnosi na dvostepenost postupka, odnosno mogućnost izjavljivanja žalbe na prvostepeno rešenje vanpretresnog veća, kojim se optužnica potvrđuje, postupak obustavlja ili optužba odbija (član 343 Zakonika o krivičnom postupku), s tim što je dozvoljenost žalbe određenom krugu lica određena odlukom vanpretresnog veća, pa tako pravo na izjavljivanje žalbe u slučaju potvrđivanja optužnice ima okrivljeni, a u ostalim slučajevima javni tužilac.

Intencija zakonodavca svakako je bila da se institutom ispitivanja optužnice na propisani način, skрати vreme koje je potrebno da se u krivičnom postupku donese pravosnažna odluka. Imajući u vidu da je vreme koje je potrebno od podnošenja optužnice veću iz člana 21 stav 4 Zakonika o krivičnom postupku, pa do konačne odluke o istoj, predugačko, posebno što se na taj način ne skraćuje vreme, koje je potrebno da se donese pravosnažna odluka u konkretnoj krivično-pravnoj stvari, smatramo za shodno da ukažemo da je potrebno prevazići navedeno barem ograničenjem vremena za pojedine faze tokom postupka ispitivanja optužnice, na koji način će se postupak ubrzati, što i jeste ideja, kojom se zakonodavac vodio. Postupak kojim je optužnica stupala na snagu po ranije važećem Zakoniku o krivičnom postupku, u navedenom smislu, bio je mnogo brži i sažetiji, posebno imajući u vidu odredbe koje su se odnosile na obim postupanja veća, odnosno samo postupanje po podnetim prigovorima protiv optužnice, ali su se primedbe na takvo postupanje odnosile upravo na postupak koji je nastupao nakon stupanja optužnice na pravnu snagu, odnosno fazu glavnog pretresa, u smislu trajanja istog. Došlo se do zaključka da takvi postupci predugo traju i da je novim zakonodavnim rešenjem, potrebno predvideti „filtre“ za sve optužnice po sistemu *ex officio* kontrole iste. Na taj način bi bila skraćena faza postupka koja nastupa nakon potvrđivanja optužnice, međutim to se u praksi ne dešava.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Ispitivanje optužnice je institut krivično-procesnog prava, kojim se „proveravaju“ navodi optužnice, prilikom formalne kontrole, odnosno ispunjenosti zakonom propisanih obaveznih elemenata optužnice (član 332 Zakonika o krivičnom postupku), kao i prilikom tzv. materijalne, odnosno suštinske kontrole optužnice (član 337 Zakonika o krivičnom postupku).

Na način kako je ovaj postupak određen Zakonikom o krivičnom postupku, kojim se, kako pokazuje praksa, nije obuhvatilo sve ono što je potrebno da bi taj institut proizvodio željena dejstva, nije moguće ubrzati krivični postupak i donošenje pravosnažne odluke u što kraćem roku.

Potrebno je, upravo radi poštovanja osnovnih načela krivičnog procesnog prava, uneti neke izmene u dosadašnji tekst Zakonika, ali i praksu.

Naime, potrebno je utvrditi zakonodavno rešenje, ukoliko javni tužilac ne postupi u zakonom predviđenim rokovima, kao i ukoliko ne postupi po nalozima vanpretresnog veća nadležnog suda.

Takođe, potrebno je utvrditi na koji način javni tužilac može da se „zaštiti“ kod davanja neosnovanih naloga od strane vanraspravnog veća, odnosno da li je i na koji način moguće „odgovoriti“ veću na naloge za koje javni tužilac smatra da su neosnovani, te ustanoviti formu takvog odgovora.

Nije moguće dozvoliti da se postupak ispitivanja optužnice nastavi na do sada utvrđen način, posebno imajući u vidu da su sudovi, kako prvostepeni, tako i drugostepeni, tumačeći Zakonik o krivičnom postupku, koji nije do kraja precizan, u ovom delu, jer su optužnice počele da bivaju presude koje bi samo nakon završenog glavnog pretresa sudije mogle da prepisu u celosti sa naznačenjem da se odluka donosi „U ime naroda“. Takvo nešto svakako nije prihvatljivo, te smatramo da bi ovaj postupak morao biti jasnije određen, sa tačno navedenim mogućim postupanjem javnog tužioca i vanraspravnog veća, kao i obima datih naloga i obima kontrole.

LITERATURA:

- Zakonik o krivičnom postupku (Službeni list SRJ br. 70/01 i 68/02 i Službeni glasnik RS br. 58/04, 85/05, 85/95 – dr. Zakon, 115/05, 49/07, 122/08, 20/09 – dr. Zakon, 72/09 i 76/10),
- Zakonik o krivičnom postupku (Službeni glasnik RS, br. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 i 55/14),
- G. P. Ilić, M. Majić, S. Beljanski i A. Trešnjev, Komentar Zakonika o krivičnom postupku, Službeni glasnik RS, Beograd, 2015,
- prof. Dr M. Grubač, prof. dr T. Vasiljević, Komentar Zakonika o krivičnom postupku, Pro-juris, Beograd, 2013,
- D. Ignjatović, Kontrola optužnice pred tribunalom i našim sudovima sa posebnim osvrtom na potreban standard dokaza, Bilten Višeg suda u Beogradu, broj 82, Intermex, Beograd, 2012.